

METAMORPHOSIS

A rendező megigazítja magán a napszemüveget. Felpillant a mennyezetre, úgy tesz, mintha azt vizsgálná, mennyit bírnak még a gerendák, hány év van még az acélban, mielőtt engedné összeomlani az egész épületet. Bizonyára sok. De valójában azon gondolkodik, ki illesztette a helyére azt a bizonyos csavart, amelyet kiválasztott a tekintete. Már az önmagában hihetetlennek tűnik, hogy ezt *valaki* csinálta, egy ember, és végső soron: csak emberek voltak, akik egymásra rakosgatták az elemeket szüntelen, míg egyszer csak egy másik embertársuk úgy határozott – ez kész van, és színház lesz? Csak amiatt lett az, hogy a festés színét igyekeztek összehangolni a kárpitokkal? Ki mondja meg a polgároknak, hogy mi céllal jöjjenek ide? És az a személy majd megígéri, hogy épp azt kapják, amiért érkeztek? Ezek különös dolgok, és a történelem itt is úgy működik, mint annyi más dologban: végletesen leegyszerűsít mindent. Kétszáz, vagy esetleg kétezer éve senki nem volt, hogy ilyeneket kérdezzen magától, mástól végképp nem, talán, mert minden a maga útján ment – hiszen útja volt mindennek, természetesen. Ők azokban az időkben tudták, hogyan végezzenek jó munkát; miképp legyenek szakszerűek. Akkoriban az, hogy egyesek rajongtak a darabért, pontosabban az előadásért, mások kigúnyolták, a műsor része volt. Kár volt bármiféle recenziókban értékelni, mi történt, hiszen mindenki pontosan tudta – elvégre a művet nem egyvalaki, hanem az összes résztvevő együtt írta meg.

Most végignézz magán. Itt van, a darab utolsó próbáinak egyikén. A bőre barna, sötét, ahogy mindig is szerette volna. Szinte egybeolvad a ruhával, amit visel. Úgy hiszi, van megjelenése. Ez fontos ebben a szakmában, bár sokan másképp gondolják. Ők azt mondják neki folyvást, ő maga úgymint láthatatlan marad – mikor megérkezik a közönség, a vendégek, esélyük sem lesz rá, hogy őt is megpillantsák, hogy végignézhessenek rajta. Lehet. De azért a színészeire minden rendező figyel. És most, amint a tekintete rájuk terelődik, ismét úgy érzi, igaza van – hiszen ő láthatóan velük is egy hullámhosszon van, a megjelenésük nemcsak illően hasonló, hanem egyszerűen közös. Ez már valami!

Ahogy eltűnődik valamelyikük sminkjén, eszébe villan a szó, amitől mindig is végigszaladt a hátán a hideg: jelmez. Vagy még inkább: *kosztüm*. Régen ő maga is sokat tervezett, rengeteg időt szánt erre – és már nem is emlékszik pontosan a pillanatra, amikor kiderült számára: ma már senki nem igényli ezt. Mikor volt az, amikor a jelmez vitte a hátán az előadást? Ma senki nem akar azzal foglalkozni, hogy áthámozza magát a szereplő ruházatán, hogy megpillantsa, mit is játszik pontosan. Ma a szemlélő akarja felöltöztetni a színészt, és ehhez neki, mint rendezőnek, csak minimális segítséget szabad adnia. Meggyőződése, hogy a kosztüm szerepe

az volt, hogy jelezze, itt egy színésszel állunk szemben. A közönség is kiöltözött, mert a megjelenésük azt mondta: „Azért jöttem, hogy szemlélődjek.” Ma mindkét fél ugyanúgy fest. „Ők a színpadon azt csinálják, amit én is csinálhatnék. Modellezik, mi fog velem történni holnap. Ezért nézem őket.” Akkor tehát most ő maga épp olyan, mint a közönség, a barna bőrével, a napszemüvegével. Nem csoda, hiszen ugyanazt is csinálja – nézi a színészeket.

- *Figyelsz rám? Most neked kellene középen lenned. Mindenki rád figyel. Igen, ahogy megcsillan a fény a kabátod gombján, senki nem fogja tudni levenni róla a szemét. Rögtön sejtik majd, hogy a te részed következik. Jérémie része.*

- *És ha nincs fény? Mi lesz...*

- *Úgy nem jó. Mindennek tökéletesen kell mennie. Állj a lámpák alá.*

Jérémie tesz két félénk lépést. Lefelé tekintget. Nem tud egyenesen állni.

- *Zavarban vagy? A főszereplő? Hihetetlen!*

- *Nem, csak...*

A kabátgomb most leszakad, és elgurul a padlón. Jérémie dühösen leszaggatja magáról a kabátot, és elhajítja.

- *Egyszerűen nem megy! Ki figyelne a gombra, Jérémie gombjára? Nézz Charlotte-ra, nézz a szemébe. Ahogy megcsillan a fény a szembogarán – ki figyelne akkor Jérémie-re?*

Amikor ma a színház felé tartott, a rendező minduntalan roppant zavaró emberekbe ütközött az utcán. Lecsúszott egzisztenciák mind, ez kétségtelen. De mégis, leginkább az volt bennük a közös, hogy mindannyian roppant hangosak voltak. És képtelenség volt rájuk nem odafigyelni, mivel az összes úgy kiáltozott, úgy beszélt, ahogy senki más a tömegben. A hanghordozás... Talán, vagy valami más. Akárhogy is, ezek miért nem tudnak úgy beszélni, mint akárki más? Hol érzik magukat? A színházban...? Gondolatban elharapta a szót. Ó, hogy mondhatott ilyet?

Még most, a színészeit figyelve is ezen jár az esze. Micsoda hülyeség! Még szerencse, hogy a kollégái nem láttak bele a fejébe, nem is engednék maguk közé többet. Ezzel az egy kósza félgondolattal leripacsozta a saját keze alatt dolgozókat, azokat, akiket egytől egyig

tisztel. Na persze, csak egy rosszul megfogalmazott gondolat volt, de akkor is... Pláne, hogy ha jobban belegondol, saját maga legfontosabb elveinek önkéntelen megcáfolója lett. Hiszen nem véletlenül mondogatja mindig magáról: ő jó rendező. Ezt azzal szokta alátámasztani, hogy a képlete egyszerű; csak kiválasztja a jó színészeket. És legnagyobb fájdalma, – teszi hozzá – hogy manapság oly kevesen válogatnak jól! Annyiszor látta már kollégáit, amint szinte eksztatikus vigyorral böknek rá valakire: „Ő kell nekem!” És ő hiába tiltakozott: „De hát nem láttad a srácot? Úgy állt ott, mint... tudod, az a király a festményen. A spanyol. Ki festette? Tiziano, talán... Lényegtelen! És az a mozdulat. Felemelte a karját, és hirtelen fél kilónyi púder ment fel az arcára. Utoljára a feleségemet láttam így játszani, na de hol, az esküvőnkön! Ő rakosgatta így egymás elé a lábait, mialatt libegett az oltár felé.”

A púder ma már senkinek nem kell! Ez a lehető leghatározottabb véleménye. Amikor annak idején százak tolongtak a színház kapuja előtt, hogy láthassák a márkinét, mily kecses mozdulattal emeli fel a csészét az asztról, valóban ebben lelték örömeiket. De ma... az utolsó jegyszedő is kinézi azt a sajátos mesterkéeltséget, amit sajnós a közember még mindig hajlamos a színészekkel azonosítani. Nyilván, utoljára az iskolatársaival volt előadáson. Nem, a rendező abban a szerencsés helyzetben van, hogy joggal érezheti, az ő generációja volt az, amely lerombolta ezeket a borzalmas, ólomsúlyú falakat, amik a színészek munka- és hétköznapi között tornyosultak. Ő már bátran felengedheti munkatársait a deszkákra, tudja, nekik már szinte természetes – az előadás nem más, mint folytatása a kinti életnek. Igen, minden szempontból. Egy kicsit szórakoztatóbb, persze, de ez nem számít.

- John mit csinál? John figyeljen oda a szerepére! Ki fogja elhinni, hogy megveszik Maryért, ha nem néz a szemébe? És hogy fog így a közönség megveszni érte? Itt mindenkinek azt kell éreznie, hogy most érkezett meg az első randevújára, és ezek a legkínosabb percek. Mindenkinek szorongania kell. Ha nem tudjátok átadni az érzést, csak olyan színészek vagytok, mint a szüleitek voltak.

Hátralép. Kéri, hogy mérsékeljék a világítást. Nem szabad, hogy mindenki fényárban ússzon, mialatt az emberek a nézőtéren alig tudják megkülönböztetni egymás arcát.

- Mary pedig ne az égre nézzen. Ő is egyenesen a férfi szemébe. De épp annyira a közönség szemébe is. Épp elég zavaró, hogy ilyen magasan vagytok.

- De hát a színpad... Mégsem lehet alacsony. Úgy alig látnának.

- Hát épp ez az! Kitaláltad, mire gondolok. A színpad azért van, hogy ne érezhessenek titeket maguk közül valónak. És ez rettenetes. Hogy még mindig itt tartunk. Azt hiszem, a legjobb lenne eltörölni a színpadot.

Végre. Az utolsó nap végére a rendező úgy érzi, most már fognak menni maguktól a dolgok. Leül a második sor egyik székére, és kéri, hogy még utoljára játsszák el neki az egészet. Nem is igazán figyel. Egy csomó dolog kavarog a fejében. A színházról, mi másról. Azután feleszmél. Milyen csendes minden. Hát persze, a nézőtér üres. Semmi sugdolózás. A sugdolózás hangosabb a kiáltásnál. Ha nem hallod, mit mondanak, kénytelen vagy odafigyelni.

Ő mindig elvárta, hogy üres teremben is menjen minden. Pontosan úgy, mint máskor. Ha ott a közönség, kicsit fülledtebb a levegő, igaz. De ennyi. Na persze, zajosabb is minden, erről már volt szó. Ezen túl kell lépni. Az ő színészei pedig egytől egyig túllépnek az apróságokon. A közönségnek játszanak, de nem veszik észre ezt a közönséget. Ha készül felvétel, megnézik, és ott majd csodálkozhatnak, mikre nem volt képes ez a tömeg anélkül, hogy a színpadon ebből bármit is érzékelték volna. Igen. Mindent összevetve: a nézőtéren ülők semmiben sem különböznek a játékosoktól, csak az úgymond passzivitásukkal. Ők nézik, amint mások cselekszenek. Ez aztán bárhil előfordulhat, a stadionban, a kocsmában, a téren, az utcán.

És most valami mégis szöget üt a fejében. Ahogy összeszűkíti a szemét, és még jobban koncentrálnál, az az érzés vesz rajta erőt, hogy mégsem minden teljesen úgy zajlik, mint majd a jövő héten, a telt ház előtt. Egészen apróak a különbségek, de valahogy mégis más az egész. Most egy igazán különös íz terjed szét a szájában. Ilyet még sohasem érzett. Hihetetlen! Ezek... saját maguknak játszanak.

Hirtelen teljesen fölöslegesnek érzi a jelenlétét. Meggyőződése, hogy pillanatnyilag egyetlen színészét sem érdekli, mi van vele, figyel-e, lélegzik-e még egyáltalán. Túlságosan el vannak foglalva. Túlságosan élvezik az egészet. Még hogy a kinti életükre gondolnak közben! Hogy is mondhatott ilyet. Nekik nincs is odakint életük. Azok egészen mások, jó, talán ugyanabban a testben. Azért jönnek ide, hogy tovább építsék a maguk *benti* világát. Hát persze! A színpad, az öltözők, a folyosók, sminkszobák, a legutolsó zug. Tökéletesen belakják az egészet, ahogyan csak egy otthont lehet. Ha épp nincsenek is itt, valójában itt vannak akkor is. Az illatuk itt marad, az apró rezdülések, amiket a jelenlétük kelt a levegőben. Azért élnek, hogy játsszanak egymással, és ki is érthetné rajtuk kívül, milyen az élet idebent? Az új

színház ugyanaz, mint aminek mindig is lennie kellett volna: egy világ a színészekkel, és rajtuk kívül semmi mással.

Megsemmisülve ül a székében. Ő maga mit keres itt? Hiszen nem tartozik közéjük. A megjelenése ugyanaz, igen, ezt már megállapította. És mit ér ez? Előveszi a kézikameráját, diszkrétan bekapcsolja, és észrevétlenül ráirányítja a játékosokra. Ezután kimegy a teremből, és aznap már vissza sem néz. Amint megtelik a memória, majd kikapcsol a gép, és egy idő után biztosan megtalálják. Majd lejátsszák maguknak, és rájönnek, milyen nagyszerű is, amit csináltak, amit csinálnak. Hogy egyáltalán itt vannak, hogy ők élhetnek egy ilyen életet is, hogy nekik lehet egy másik univerzumuk. Más Nappal, csillagokkal, meg felhőkkel. Talán megmutatják a felvételt másoknak, a barátaiknak. És lehet, hogy mégis lesz közönsége az egésznek, de azok sem a nézőtéren fognak helyet foglalni. A páholyok mind fölöslegesek lesznek. Az előadás nem pontban sötétedéskor kezdődik, hanem valamikor, a napkelte és napnyugta között, amikor jelen lesz épp legalább kettő lélek, melyek játszhatnak egymással. Egymásnak.

- Észrevetted, hogy figyelek, ugye? – mosolyog. – Annyira csodálatos, hogy most csak ketten vagyunk. Annyira friss illata van a levegőnek. Nézd, mindjárt eltűnnek a falak, a függöny. Inkább olyan lesz lassan az egész, mint egy rét. Ugye?

- De hamarosan visszajönnek mind. Reggelre ugyanannyian leszünk.

- Tudom. És örülök is neki, persze. Csak nem szeretném, ha most látnának. Nem szeretem, ha néznek. Csak te nézz engem. Csak te nézd, ahogy játszom. Jó lesz?

Jelige: palya